

I R O D A L O M.

Szent-Iványi Sándor: „Világosság felé...“ Beszédek, elmélkedések. 16° 222 l. Cluj, „Orient“-nyomda, 1935.

Örömmel láttuk viszont ezeket a beszédeket, amelyeknek nagy részét a szószékről elhangzani is hallottuk. A Szent-Iványi Sándor kellemes csengésű hangja, szónoki előadása különös színt, mélységet és melegséget kölcsönöz beszédeinek. Ugy, hogy azok hallgatása mindig visszhangot ébreszt a lelkekben. De olvasásuk sem marad nyomtalanul a gondolkozó ember lelkében. Nem a szó igazi értelmében vett egyházi beszédek. Az író maga úgy jellemzi, hogy „elmélkedések.“ De nem üres szószaporító okoskodások, hanem egy vallásos lélek mélységeiből jövő gondolatok. Mindig van mondani-valója s gondolatainak megtalálja a megfelelő formát. Jellemző képei és hasonlatai mindig élesen bevilágítanak az elvont eszmékbe és gondolatokba. Nyelvezete inkább elbeszélő, mint szónoki; de mindig izléses, emelkedett és szép. Az itt közölt 22 beszéd változatos tartalmában, gondolkodó és hívő lélekről, írói készségről tessen bizonyóságot. Olvasásuk lelki építéssel jár. Megrendelhető az Unitárius Iratkeresztőnél. Ára 90 leu.

Dr. Jancsó Elemér: „Az erdélyi magyar lira tizenöt éve.“ A fiatal tanár és irodalomtörténész könyve dióhéjban foglalja össze mindazt, amit a művelt közönségnek általában tudnia kell az impériumváltás után megszületett és kibontakozott erdélyi líráról. A munka inkább a pontos beszámolás jellegét viseli magán, mint az irodalmi kritikáét, de amint az író könyve előszavátán mondja, az volt a célja, hogy az irodalom megismerését segítse elő és ezáltal kényszerítse az olvasóközönséget állásfoglalásra. Aki azonban ennek a könyvnek az alapján ismerné csupán az erdélyi lírát, nem lenne tulságosan feljogosítva arra hogy ítéletet mondjon, állást foglaljon. Ez nem a Jancsó Elemér hibája, hanem a tárgyban leli magyarázatát. Száz és egynéhány oldalon nem lehet hű és tiszta képet adni

harminc-negyven íróról akkor, amikor azok a legkülönbözőbb írázatokhoz tartoznak. Ez a könyv csak rövid foglalatja annak a adásra váró nagy műnek, amely több száz oldalon fogja tárgya ezt a témát. Jancsó Elemér könyve így, ahogy van, érték munka, különösen a mai fiatalabb nemzedék számára, amely csak irodalomtörténeti könyvekből ismerheti meg az erdélyi irodalom hőskorát, amelynek az öregebb nemzedék szemtanuja volt. Az őreg számára nem sokat ír Jancsó, nincs egyetlen új megállapítás még a legnagyobb lírikusokról sem, a fiatal nemzedék, amelynek még alapismereteket kell szereznie, azonban haszonnal forgathatja. Azt is figyelembe kell venni, hogy a könyv uttörő munka. Az erdélyi irodalom történetét még senki nem állította össze, bár utmutatói sem szolgálhattak egyetlen munka sem, mindent úgy kellett összegyűjtenie a fiatal irodalomtörténésznek és a kezdet kezdetén küzdegni a nehézségekkel. Mindössze néhány cikke jelent meg, amelyek ennek az irodalomtörténeti munkának előfutárjaként szerepelhet, de ezek a cikkek elszórta, különböző íróktól és különböző lapokban láttak napvilágot. A Jancsó után következő irodalomtörténészeknek már kétségkívül könnyebb dolguk lesz, haladhatnak előre abban az irányban, amerre a legújabb európai irodalomtörténetírás halad. Jancsó könyve még nem művészi alkotás, pedig ma már az irodalomtörténésztől is megkövetelik — és nem éppen indokolatlanul, — hogy művészt alkosson. Jancsó négy korszakra osztja az erdélyi irodalmat. Ezek a korok egy-egy művészeti irányzatnak is határvonalai. Első szakasz volt a konzervatív líra kora, amelynek legjellegzetesebb képviselője Szabolcska volt. Ez a kor már a háboru előtti vagy alatti időkből kezdetét vette és a tulajdonképeni erdélyi lírára nem sok befolyással volt. A második korszak modern lírikusai nem sokat tanultak tőlük, Reményik, Áprily, Tompa László, Bárd Oszkár, Szombati István stb. költészete egészen más rügyből hajtott ki. A szabadverselőké a következő korszak, Bartalissal, Szentimreivel és Olosz Lajossal az élükön, míg végül feltűnnek a legfiatalabb tehetségek, akik Jancsó szerint új színeket, új hangot hoztak a lírába. Sajnos, ha az új nemzedéket látjuk is, ezt az új hangot még nem igen halljuk, az irodalomtörténet megállapítása dacára sem. Általános szempontból nézve Jancsó könyve érdekes olvasmány, de ezen a téren sokat segített volna, ha kissé több figyelmet fordít stílusára, amely a múlt századbéli irodalomtörténetekre emlékeztet. Gyallay

Papp Sándor és Fülöp József nevének megemlítése, akiknek kötetek jelentek meg, teljesebbé tette volna az ismertetést. *b. gy.*

Bözödi György: „Székely emberek, zsidó istenek.“ A fiatal unitárius újságírónak alig egy hónappal ezelőtt jelent meg a *Minerva* kiadásában 8° nagyságban, 26 oldalra terjedő füzet a fenti címen, „Jegyzetek a székely szombatosságról“ alcimmal, mely füzet a *Minerva* könyvkereskedésben kapható, ára 25 leu.

Ez a hivatalos ismertetés azonban nem elég ahhoz, hogy a Keresztény Magvető olvasóinak figyelmét felhívjuk erre a füzetre. Pár szóban meg kell emlékeznünk annak történelmi és irodalmi értékéről. Bözödi György ezuttal is bizonyosságot tett arról, hogy szép-irodalommal is foglalkozik, mert nem ad száraz történelmet, nem tényeket és dátumokat ír le csupán, hanem gyönyörködtető stílusával, fordulatos, színes leírásokkal lopja tudatunkba az eddig nem ismert dátumokat, neveket és adatokat a szombatossággal kapcsolatban. E kis füzet elolvasása után másképpen látjuk a szombatosságot, mint a történelmi tankönyvek elheszélése után, melyek Péchy Simon halálával befejezik a szombatosság történetét, mondván: nem akadt több nagy ember, ki a szombatosság mellett prófétált volna s így ez az irányzat elenyészett. De ime, nem enyészett olyan könnyen el a székelység lelkében, melyből kitermelődött, hanem ott él közöttük, mint erős hit, egészen a múlt század második feléig, mikor is 1868-ban zsidókká lettek a szombatosok.

Átolvasva az egész füzetet, nem vigasztalhat meg minket az író azon megjegyzése, hogy „Az idők, az emberek nem mulnak el, csak forognak és új formákat keresnek, mert az az új forma megváltoztatta a lényegét s ez ránknézve igen szomorú dolog.“ A székely szombatosokból nem székely zsidók lettek, hanem csak zsidók, annyira zsidók, hogy még a székelyekhez jellemző szülőföldhöz való ragaszkodás, az ősi földben való megpihenési vágy is kihalt lelkükből s Palesztinába vágynak bár meghalni, amint ez az öreg Kovács Lázár szavaiból kitűnik, kinek a szavait nem is a régmúltból, hanem alig két évvel ezelőtről idézi az író.

Ezzel a kérdéssel fejezi be ismertetését az író: „Ki látna itt tisztán?“ Én felelek neki: „Mi, ha nem is egészen tisztán, de tisztábban s szorgalmas munkájának ez legyen igazi jutalma“. Sz. L.

Rowe Mortimer: *The Golden Treasury of the Bible*. London, Lindsey Press, 1934, XXIII+686 és XIV+347 oldal.

Az angol unitárius egyházi központ lelkész-titkára McLachlan manchesteri dékán Tarrant londoni egyetemi előadó segítségével sajtó alá rendezte az első angol nyelvű unitárius szemelvényes bibliakiadást. A munka a maga nemében korszakalkotó s célja az, hogy a modern ember számára könnyen olvasható, jobban érthető formában adja elő a könyvek könyve évszázadokon keresztül örök értékű formálódott szellemi kincseit. Az angol ember mindennapi olvasmányai közé tartozott negyven-ötven évvel ezelőtt a Biblia, melyet ma igen kevesen forgatnak. Az orthodox protestáns világ ezen a bajon visszahuzódással, a barthi theologiai szakemberek előtt is sokszor nehézkes elgondolásaival igyekezett segíteni s felélesztett bibliakörei léleképítés helyett igen sokszor theologiai vitakörökké váltak, melyekben a mindennapok vágyódó és keresőlelkű embere a Biblia örök értékeiből semmit sem talált meg. A modern kereszténység a Biblia lélekkincseit igyekszik a szemelvényes kiadással kihámozni a régebbi korok ma már csak tudósokat érdeklő kereteiből s lerövidített, egyszerűsített, könnyen olvasható élményt ébresztő formában adja oda az embernek, aki keresi az elmuló időben is az örökkévaló szellemet. A szemelvényes kiadás mellőzi azokat a részeket, melyek a bibliai irodalom másodlagos értékei s a régi fejezetekre és versekre osztott szövegeközlés helyett összefüggő fejezetekbe állítja össze azokat a részeket, amelyek ma és minden időben lélekbeszédet jelentenek. E munka értékét és jelentőségét pro és kontra — különösen theologiatlag — vitatni lehet s dönteni felette az eljövendő esztendőök fognak. *Ferencz József.*

Oldham J. H.: Church, Community and State. — Egyház, Közösség és Állam. London, 1934. 48. lap.

A nemzetközi keresztény mozgalmak érdeklődése homlokterében az egyház, a közösség és állam viszonyának kérdése áll. Az 1937-ben megtartandó Life and Work világmozgalom konferenciájának tárgyát ez a hatalmas és napjainkban minden egyházat egyformán érdeklő kérdés fogja alkotni. Az állam és a társadalom a maga totalitárius törekvéseiben szemben áll az egyházzal. Mindkettő szolgálatot kíván tagjaitól az embertől, de amíg az egyik mint legmagasabb pillérre a nemzeti gondolatra mutatott rá, a másik az egyház, a krisztusi alázatos szolgálaton keresztül fajokon felülálló örök értékek munkálására tanít meg. A nyári berni theologiai tanfolyamon van Holk professzor is erről a kérdésről fog előadást tartani. Ez a könyvecske, melyet a szerző, aki a nemzetközi misszionarius fo-

lyóirat nagytudásu szerkesztője és az 1937 évi oxfordi világkonferencia előkészítő bizottságnak elnöke, a Life and Work mozgalom kérésére írta meg, a legjobb bevezető ennek a hatalmas és sok részletet átölelő kérdéskomplexumnak tanulmányozásához. *F. J.*

Adoremus. Hymnbook of the International Association for Liberal Christianity and Religious Freedom. Strassbourg, 1934-50. oldal.

A világháború utáni nemzetközi egyházi együttműködés történetében a közös összeválogatott énekeskönyv a szolidaritás érzésének kifejezése. Az ének, Isten felé szárnyaló imádság, mely külföldi nyelven szólva, de a lélek könyörgését viszi el, a fohászkodást, minden ember imádságát egyformán meghallgató egy igaz Isten színe elébe. Az unitárius és szabadelvű keresztények nemzetközi társulata titkársága által dr. Bleeker, holland lelkész szerkesztésében sajtó alá rendezett kicsiny énekeskönyv is ezt a célt szolgálja. Az unitárius adorationnak tárgya, egyedül az örökkévaló Isten, így természetes, hogy az összeválogatott énekek, ahogyan azt a könyv szerencsésen megválasztott címe is jelzi, Istenfelé szárnyaló énekinádságok. Az összeválogatásnál a szerkesztőt kétféle szempont vezette: egyfelől összeválogatni néhány olyan éneket, melyek a kereszténység s elsősorban a protestáns kereszténység közös, drága és féltett kincsei, másfelől pedig egy-egy éneken keresztül megszólaltatni az egyes tag egyházak vallásos irodalma kifejező értékeit. Az ének összeválogatása elég szerencsés. Ezeknek felerészét az egész protestáns kereszténység használja s azok a többi közös protestáns énekeskönyvben: *Communio*, *Cantate Domino* *Laudemus* is helyet foglalnak, legismertebb közülök az általunk is használt Luther ének: *Erős várunk...* továbbá egy átírt zsoltár: *Mint a szép hives patakra...* Nem tudjuk eldönteni, hogy az egyes egyházak énekeskönyvéből kiválogatott énekek mennyiben felelnek meg valóban az illető egyház dogmatikai és vallásos költészetének kifejezéseinek, de tekintve, hogy a kiválasztás mindenképp az illető egyházi vezetők meghallgatása alapján történt, azok valószínűleg az egyes országok és felekezetek vallásos költészetének szép és értékes darabjai. — A magyar unitárius egyházi énekköltészet énekeskönyvünk 59. sz. éneke: *Téged kereslek könnyeimben...* kezdetű énekünk képviseli, melynek angol nyelvű szövegfordítását, József Niklós püspöki vikárius készítette, míg német nyelvű fordítása W. Schmidt munkája.

A kopenhágai konferencia Istentiszteletein és reggeli áhitatai alkalmával az egybegyűltek már jó hasznát vették az énekeskönyvnek s reméljük, hogy egyházi énekköltőink az egybegyűjtött ének szövegek magyar nyelvre való lefordításával is meg fognak próbálkozni.

Ferencz József.

K Ü L Ö N F É L É K .

Egyházi Főtanácsunk. Történelmi jelentőségű napok zajlottak le Clujon f. é. március 31-én, április 1. és 2-án, amikor Egyházi Főtanácsunk évi rendes gyűlését tartotta. A felszínen levő személyi és tárgyi kérdések széles körben nagy érdeklődést keltettek, s a tagok nagy számban jelentek meg. Dr. Ferenczy Géza főgondnok komoly s a helyzetet tisztán látó és mérlegelő elnöki megnyitója mély hatást ébresztett. Mélyen bevilágított egyházunk közéletébe a püspöki jelentés, míg az E. K. T. terjedelmes jelentése hű tüköre volt annak a küzdelemnek, amely állandóan folyik a próbára tevő külső viszonyokkal s mely szinte lehetetlenné teszen minden építő munkát. Új csapásokon haladt a jószágfelügyelőség jelentése, amely egyfelől szép eredményekről s másfelől biztató tervekről számolt be. Éppen ezért a Főtanács Puksa Endre elnök lemondását nem fogadta el. A nyugdíj bizottság körültekintő jelentését tudomásul vette. Ugyancsak Tana Sámuel és Péterfi Albert f. ü. gondnokok lemondását, hű és lelkiismeretes szolgálataik elismerése mellett, tekintettel egészségi állapotukra, elfogadta s nekik a tiszteletbeli f. ü. gondnoki címet adta. Sajnálattal és megütközéssel hallgatta a múlt évi zsinat feloszlásáról szóló jelentést. A papszentelés elvégzését azonban megnyugvással tudomásul vette. Szélesebb hullámokat vetett a Dr. Varga Béla egyh. főjegyző lemondása. Azonban, miután a Főtanács teljes bizalmáról biztosította, lemondását visszavonta s csupán a jelen gyűlés tartamára kérte helyettesítését, aminek folytán Benczédi Pált bízta meg az elnökség helyettesítésével. A teol. akadémiái V. tanszéket nem töltötte be a Főtanács, mivel a gyakorlati tanszék, amelyre pályázat volt hirdetve, nem üresedett meg. Ellenben Benczédi Pálnak vallástanárrá történt alkalmazását, valamint Szentmártoni Kálmánnak a ducai főgimnáziumtól a clujhoz való áthelyezését tudomásul vette s helyébe Boros Jenőt választotta meg igazgatónak. Abrudbányai Géza volt jogtanácsos el-